

УДК 72.034(477.8)“15”16”

А.М. Мартинюк

АРХІТЕКТУРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОНАСТИРЯ БЕНЕДИКТИНОК У ЛЬВОВІ

© Мартинюк А.М., 2001

Наведено результати дослідження будівель колишнього монастиря Бенедиктинок у Львові, яке проведене протягом 1998-2000 рр. викладачами А. Мартинюк, К. Присяжним, М. Долинською, В. Думальським та групою студентів кафедри реставрації та реконструкції архітектурних комплексів

The article tells about the results of historical-archival, kartographic and visual-architectural analyses investigations of buildings of Benediktyn's monastery in Lviv. Visual-architectural analyses was held during 1998-2000.

Значна частина колишнього монастиря бенедиктинок у Львові – пам'ятки архітектури ренесансу – у 1995 році передана монахиням Студитського уставу разом з костелом Всіх Святих, який після передачі став іменуватись церквою Святого Покрова. Один з корпусів колишнього монастиря функціонує з 1998 року як навчальний корпус Дяківського училища, а в решті - до нинішнього дня знаходиться житло. Оскільки влітку 1998 року після виселення студентів музичного училища в найстарішій частині монастиря розпочались ремонтно-будівельні роботи без проектної документації, виконаної спеціалізованою установою, то викладачі кафедри реставрації та реконструкції архітектурних комплексів вбачали свій обов'язок у проведенні наукового дослідження цієї унікальної пам'ятки, використовуючи шанс, який відкривався у зв'язку з ремонтом. Обстеження проводилось з залученням студентів п'ятого курсу цієї кафедри* протягом осені-зими 1998 р. під керівництвом старших викладачів А. Мартинюк, К. Присяжного, доцента М. Долинської, а з весни 1999 р. до цієї групи приєднався ще старший викладач В. Думальський. Починаючи з весни 2000 р., дослідження продовжили А. Мартинюк як керівник дипломних проектів по реставрації цього ансамблю та дипломанти І. Бик, І. Каменнов, А. Зеленчук.

Бенедиктинський монастир досліджували ще з кінця ХІХ ст., однак обстеження не були проведені в повному обсязі через певну закритість цього об'єкта, і тільки незначна їх частина висвітлена в публікаціях [1]. У 1980 р. групою реставраторів під керівництвом Г. Новаківської з метою пристосування ансамблю під музейно-виставковий, молодіжно-творчий та готельно-туристичний комплекс проведені паспортизація пам'ятки, її інвентаризація з фотофіксацією та схематичні архітектурні обміри в М 1:200, а також виконано зондажі для з'ясування стадій будівництва костелу Всіх Святих [2]. Однак для самої споруди монастиря зондажів і обмірів збережених архітектурних деталей фактично не проводилось, тобто проведені студентами і викладачами кафедри обстеження на нинішній день є найбільш повними. Через закритість монастиря в даний момент (а така практика має

* колишні студенти групи АР-53 вже стали архітекторами зі спеціалізацією “Реконструкція та реставрація архітектурних об'єктів”: Байцер-Артеменко Оксана, Бик Ірина, Дика Вікторія, Зеленчук Андріан, Каменнов Ілля, Кісіль Марія, Козьяков Сергій, Монець Максим, Скрипець Андрій, Шостак Богдан

тенденцію до збереження) він став недоступним для науковців. Саме цей факт спонукає автора цієї статті до висвітлення хоча б незначної частини результатів дослідження.

Паралельно з натурним обстеженням пам'ятки аналізувались літературні джерела та архівні документи – цю роботу вели А. Мартинюк та М. Долинська.

З огляду літератури можна зробити такі висновки. *По-перше*, заснований у 1595 році Сапоровськими монастир бенедиктинок [3] почав будуватись з 1596 року за участю Павла Римлянина, як про це він сам повідомив у своєму заповіті [4] (або у 1597 році); це будівництво тривало майже до моменту складення ним заповіту (помер у січні 1618 р.), оскільки будівничий в ньому говорить про майже викінчену споруду. Точного вказання робіт, які виконував Римлянин, немає, оскільки про це він не повідомляє в заповіті. *По-друге*, костел і монастир горіли під час пожежі 1623 року, яка спалила майже все Краківське передмістя, і в меморандумі пожежі в переліку є і монастир бенедиктинок, проте в тексті не говориться про її конкретні наслідки на цьому об'єкті. Відбудова монастиря тривала до 1627 року. В. Вуйцик подає, що автором реконструкції костелу був Ян Покорович. *По-третьє*, після констатації цих фактів автори публікацій на свій розсуд подають, що збереглось з творіння Павла Римлянина, а що ні, переважно не вдаючись до аналізу стилю окремих елементів як в самому костелі, так і в монастирському корпусі. Останнім часом, після критичного судження В. Вуйцика щодо належності вежі костелу авторству Римлянина більш-менш однотайно в путівниках подається, що вона добудована після пожежі 1623 року і їй притаманний маньєристичний вистрій, який був характерний для архітектури Галичини у XVII столітті, тим більше, що її не зображено на кресленні костелу, яке приписується Римлянинові. *По-четверте*, лише в кількох публікаціях [5] наводиться, що після пожежі 1623 року споруда костелу була подовжена у західному напрямку, а також було здійснено прибудову монастирського корпусу з півночі. *По-п'яте*, в багатьох публікаціях говориться про те, що в'їздова брама збудована у XVIII столітті, але чомусь про те, що до ансамблю входить декілька споруд, крім основного монастирського корпусу, повідомлень немає, навіть про одноповерхову споруду, розташовану у центральному подвір'ї ліворуч від вхідної брами, яка має ренесансово-маньєристичний вистрій. І тільки в одній публікації говориться про те, що для потреб школи у 30-х роках XX століття прибудовано з південної сторони новий корпус [6].

Висновки з аналізу картографічних та іконографічних матеріалів. *По-перше*, територія монастиря бенедиктинок тільки незначно змінювалась протягом 1766–1935 рр., в межах якої з'являлись деякі нові споруди та зносились деякі старі [7]. Однозначного висновку щодо приналежності північного подвір'я (рис. 1) до монастиря у 1766–1777 рр. [8] з даного матеріалу зробити не можна, тим більше, що показаний на панорамі Ф. Пернера [9] мур, який оточував основне ядро монастиря, йшов по контуру північної стіни тильної офіцини другого подвір'я, але враховуючи практику інших монастирів, костелів, церков тощо можна припускати, що частина території, а також окремі об'єкти здавались під чинш і не виключено, що північне подвір'я, а також інші об'єкти були саме з такої категорії. *По-друге*, костел Всіх Святих та найстаріший монастирський та північний корпуси фактично не змінились за своєю конфігурацією в плані. Це саме стосується будинку, розташованого ліворуч від брами та праворуч від неї. *По-третьє*, тильна офіцина другого подвір'я, яка примкнула до оборонної стіни монастиря, можливо, побудована у проміжку між 1766 та 1777 роками, хоча не виключено, що вона існувала раніше, але з якоїсь причини не нанесена на план 1766 року. У 1837 році ще існував одноповерховий 8-віконний будинок,

який примикав до південного муру монастиря, як це зафіксовано на літографії, виконаній за малюнком К. Ауера (рис. 2) [10], але у 1849 році його на кадастровому плані [11] не нанесено. Серед споруд, які з'явилися у проміжку між 1777 і 1849 рр., є ліва бічна офіцина у другому подвір'ї. Права бічна офіцина у цьому ж подвір'ї зафіксована на планах з ХХ століття, а у 1849 році на цьому місці була невеличка споруда, мур та дерев'яна будівля, в якій знаходилися триярусні туалети. *По-четверте*, протягом 1849-1935 рр. з'явилось ще ряд споруд у довколишніх подвір'ях. На планах з початку ХХ ст. зафіксовано розвиток основного монастирського корпусу в південному напрямі, виходячи за граничний мур: спершу появилася невелика прибудова до найстарішого корпусу, а в 1935 році розроблено проект розбудови школи.

Висновки з аналізу архівних документів. Встановлено такі дати спорудження, реконструкції існуючих будівель у монастирі [12], а також їх авторів:

1837–1872 рр. – проведено реконструкцію дахів над костелом та найдавнішим монастирським корпусом;

1857 р.– розроблений проект “реставрації” двоповерхової тильної офіцини у другому подвір'ї, а також проект будівництва правої бічної офіцини на місці попередніх триярусних туалетів;

1872 –1886 рр. – реконструкція дахів над усіма будинками комплексу, окрім костелу та найстарішого монастирського будинку; заміна гонтового покриття на вогнетривке – бляху (залізну оцинковану?)

1875 р. – проведено реконструкцію лівої бічної офіцини у другому подвір'ї;

1889 р. – розроблено інж. Л. Бодашевським проект триповерхового корпусу з використанням існуючих конструкцій (правої бічної офіцини у другому подвір'ї);

1899 р. – розроблено інж. Л. Бодашевським проект добудови до південної стіни найстарішого корпусу монастиря сходової клітки, туалетів та аудиторії для занять школи; також перекрите внутрішнє подвіря найстарішого монастирського корпусу, яке перетворилось у вестибуль біля навчальних аудиторій школи;

1899-1934 рр. – ліквідовано центральний вхід у вигляді пірамідальних сходів до найстарішого монастирського корпусу; його зроблено через праву бічну арку лоджії за допомогою внутрішніх сходів; ліквідовано блясини у правій арці;

1935 р. – розроблено проект розбудови школи (гімназії) архітектором В. Равським в стилі функціоналізму.

Результати натурного обстеження та інвентаризації. При обстеженні найстарішого монастирського корпусу відразу впадає у вічі, що опорядження інтер'єрів є різним і що в рамках “ренесансної” будівлі можна виділити щонайменше два етапи в її спорудженні. Так, двоповерховий корпус, в якому головний вхід заакцентований триарковою лоджією, має виразно інші архітектурні деталі, окрім того, на першій стадії будівництва це був окремий будинок (рис. 1), в чому можна легко переконатись як оглядаючи його в натурі, так і аналізуючи проект реконструкції цього корпусу з 1899 р. В ньому за віртуозно вирішеною лоджією йде хол, перекритий склепінням складної форми, що дозволяло отримати просторе і високе приміщення (рис. 3). В цьому просторому холі були кам'яні східці, обмежені різьбленими з каменю блясинами, подібними до блясин вхідної аркади-лоджії. Підп'ятники, на які спирається це склепіння, виконані з білого каменю, з різьбою у вигляді канелюр, частково заповнених валиками з шишечкою внизу (рис. 4).

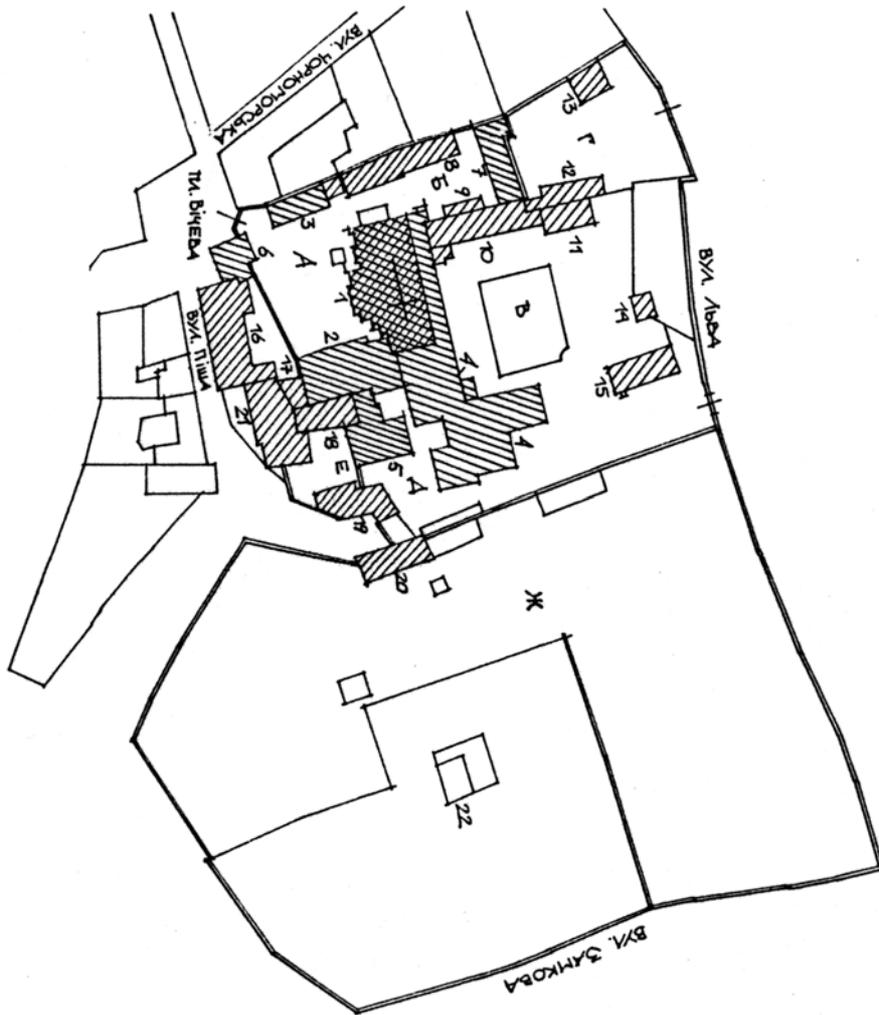

Рис.1. Ситуаційна схема комплексу споруд і території колишнього монастиря бенедиктинок у Львові

А – центральне подвір'я; Б – друге подвір'я; В - північне подвір'я; Г – господарське подвір'я; Д – східне подвір'я-сад; Е – південне подвір'я сад; Ж – територія фруктового саду; 1 – костел Всіх Святих (нині – церква Сятого Покрова студитського жіночого монастиря), 1596 (1597)–1627 рр., Павло Римлянин, Ян Покорович; 2 – найстаріший монастирський корпус, з триарковою лоджією на фасаді (студитський м-р), 1597?-1627 рр., Павло Римлянин?, Ян Покорович? 3 – будинок священника або ігумені (нині- житловий будинок), 1623–1627 рр., Ян Покорович? 4 – північний корпус з великою трапезною і кухнею (студитський м-р), 1623-1627 рр.; 5 – південно-східний корпус (студитський м-р), 1632–1687 рр.; 6 – будинок органіста або капелана, (нині – житловий будинок), 1702 р.; 7 – тильна офіцина другого подвір'я, (житловий будинок і студитський м-р), 1766 р.?- 1777 р.; реконструкція 1858 р.; 8 – лівобічна офіцина другого подвір'я (нині – житловий будинок), 1777 р.? реконструкція – 1875 р.; 9 – правобічна офіцина другого подвір'я, одноповерхова (знесена), 1858 р.; 10 – правобічна офіцина другого подвір'я, триповерхова, 1858 р., реконструкція – 1889 р., інж. Л.Бодашевський; 11 – будинок господарського призначення, др.пол. ХІХ ст.; 12 - будинок господарського призначення, др.пол. ХІХ ст.; 13 – будинок господарського призначення, др.пол. ХІХ ст.; 14 - будинок господарського призначення, др.пол. ХІХ ст.; 15 – будинок господарського призначення, др.пол. ХІХ ст.; 16 – житловий будинок, перша пол. ХІХ ст.; 17 – прибудова (сходова клітка, туалети, коридор), 1899 р., інж. Л. Бодашевський (нині – Дяківське училище); 18 – прибудова (перекритий внутрішній дворик), 1899 р., інж. Л. Бодашевський, (нині – студитський м-р); 19 – господарська будівля (нині – житловий будинок); 20 – господарська будівля (нині – житловий будинок); 21 – навчальний корпус, , 1936 р., арх. В. Равський; 22 – оранжерія, 1879 р. (не існує).

Прим.: подвійною лінією на схемі показано оборонні та інші мури монастиря бенедиктинок

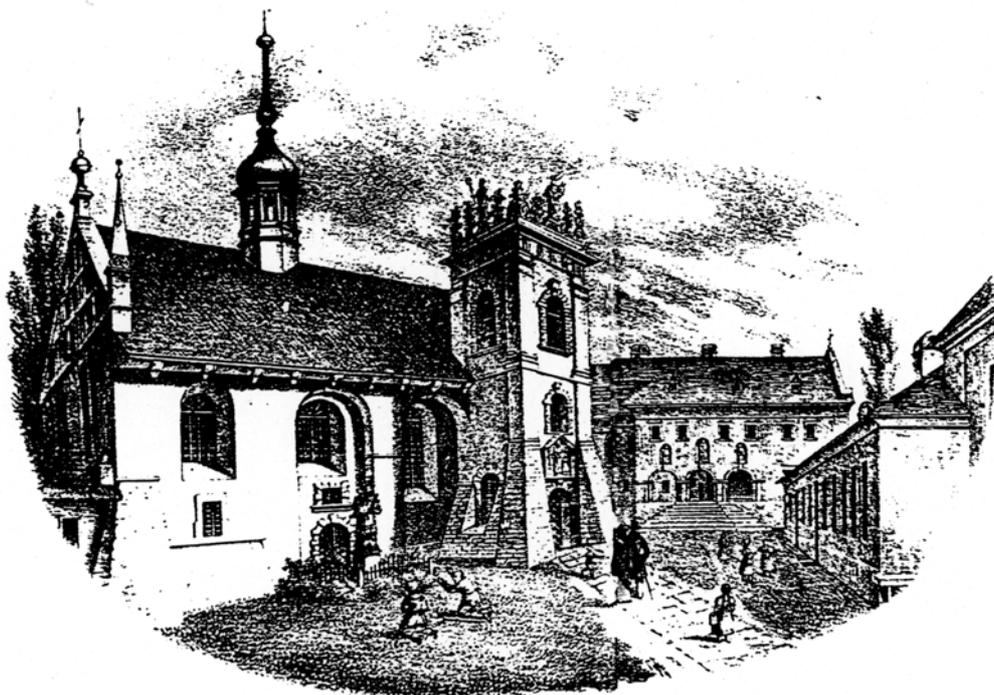

Рис. 2. Костел і монастир бенедиктинок у Львові. Літографія за малюнком Кароля Ауера, 1837 р.

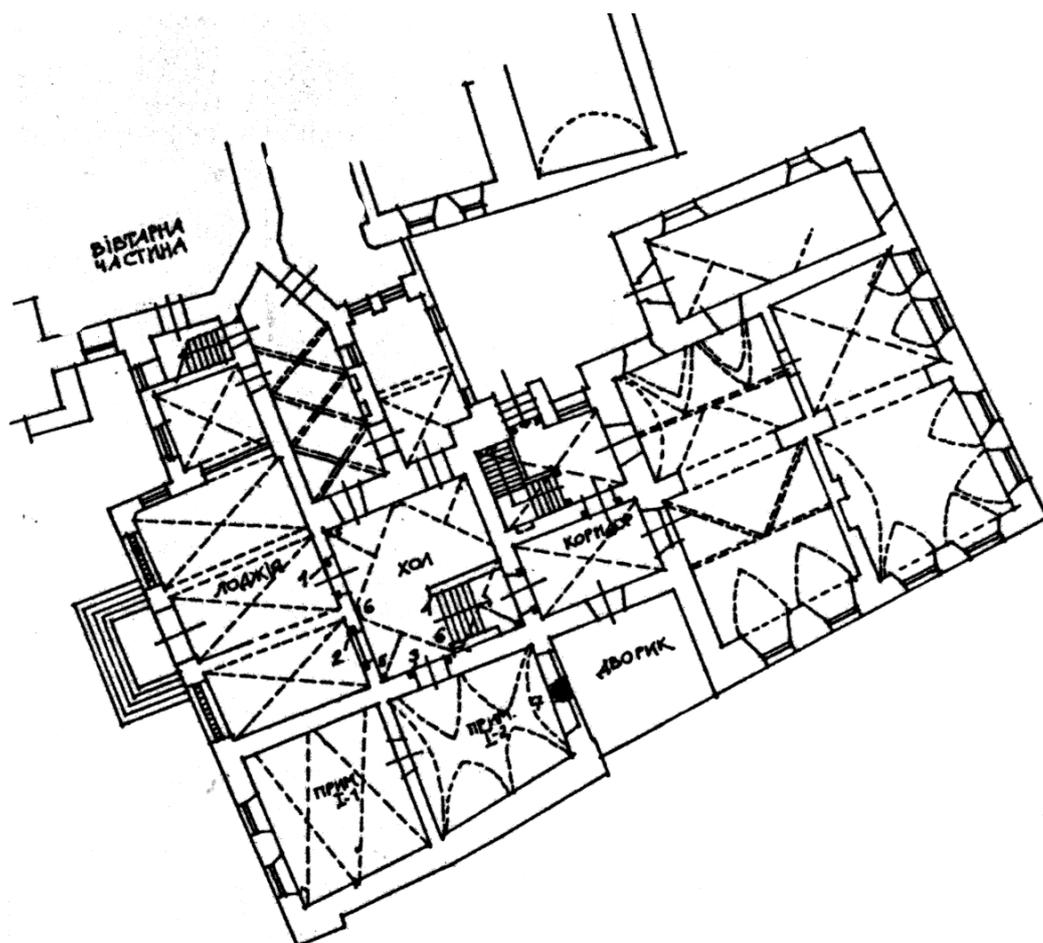

Рис. 3. Плани першого та другого поверхів найстарішого монастирського корпусу:
а – план першого поверху, б – план другого поверху

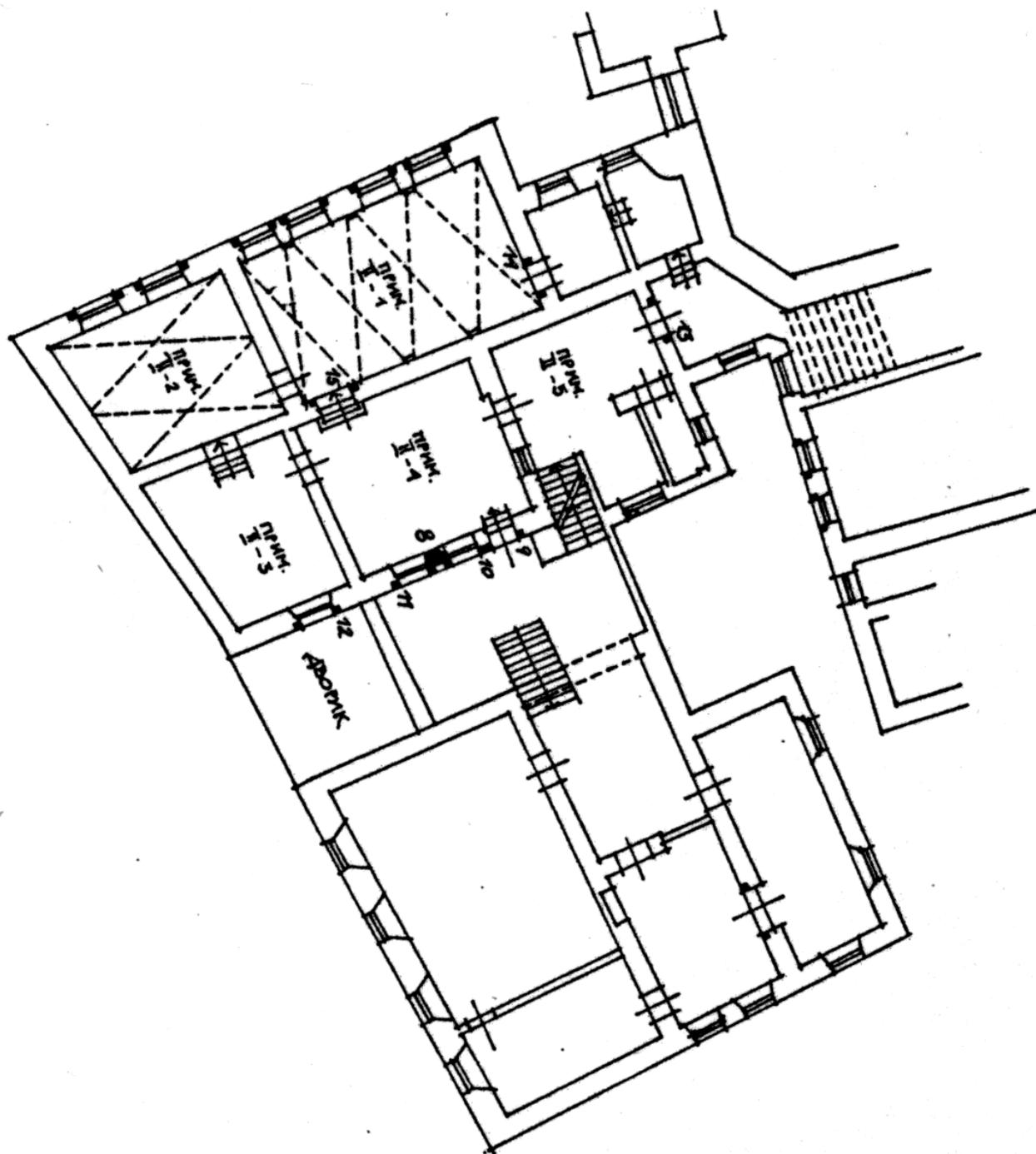

Рис. 4. Різьблені білокам'яні під'ятники склепінь холу найстарішого монастирського корпусу: а – повний варіант (стіночний), б – кутовий варіант. Обміри і креслення Дикої Вікторії

Такі характерні під'ятники зустрічаються на інших об'єктах у Львові, в інтер'єрах деяких міщанських кам'яниць, наприклад, в будинку Массарі на пл. Ринок, 14, в Чорній кам'яниці на пл. Ринок, 4, в підсінні-аркаді Успенської церкви, в спорудженні якої, правдоподібно, брав участь Павло Римлянин. Кам'яницю Антоні де Массарі на Ринку (пл. Ринок, 14) цей будівничий-архітектор разом з Павлом Щасливим зобов'язувались перебудувати ще до початку

будівництва Успенської церкви, у 1589 році [4, ст. 100]. До речі, це одна з перших документально підтверджених робіт Павла Римлянина. Щоправда, В.Вуйцик вважає, що у згаданому будинку ці будівничі реконструювали лише фасад [4, ст. 100]. Деякі дослідники припускають авторство Павла Римлянина у спорудженні Чорної кам'яниці [13]. І в Бенедиктинському монастирі, і в Успенській церкві (так само і в згаданих кам'яницях) існують два варіанти підп'ятників – кутові і стіночні, тобто повні. Факт наявності подібних оздоб може все-таки говорити про причетність Павла Римлянина до будівництва цього монастирського корпусу.

В опорядженні цієї частини є ще один елемент, який не зустрічаються в інших частинах монастирської будівлі. Це – різьблені колони міжвіконня. Вперше різьблена колона на другому поверсі цього корпусу була “відкрита” реставраторами або під час реконструкції за проектом з 1899 року, що виконаний інженером Л. Бодашевським, або дещо пізніше – на поч. ХХ ст., коли костел реставрувався. Ця колона (рис. 5) ніколи не була замурованою, бо її видно на проекті реконструкції з 1899 р., однак повідомлень про неї в тогочасній літературі і серед архівних документів поки що не виявлено. Те, що на неї звернули увагу реставратори, видно по тому, що обрамування вікон, а також дверей біля неї, зафіксовані у вигляді так званих відкритих зондажів – характерного прийому для експонування цікавих деталей в реставраційній діяльності. Цю колону бачили також і реставратори у 1980 році, однак не зафіксували її на фотознімках і не висвітлили цього факту в публікаціях. Повідомлення про неї зробила О. Предко в магістерській роботі, вона ж її вперше докладно обміряла [14]. Другу аналогічну колону (рис. 6) виявлено в ході розкриття в листопаді-грудні 1998 року на першому поверсі в приміщенні, розташованому праворуч від вхідного холу в монастир (К. Присяжний, А. Мартинюк, С. Козьяков, О. Предко), про факт її виявлення також вперше повідомила О. Предко.

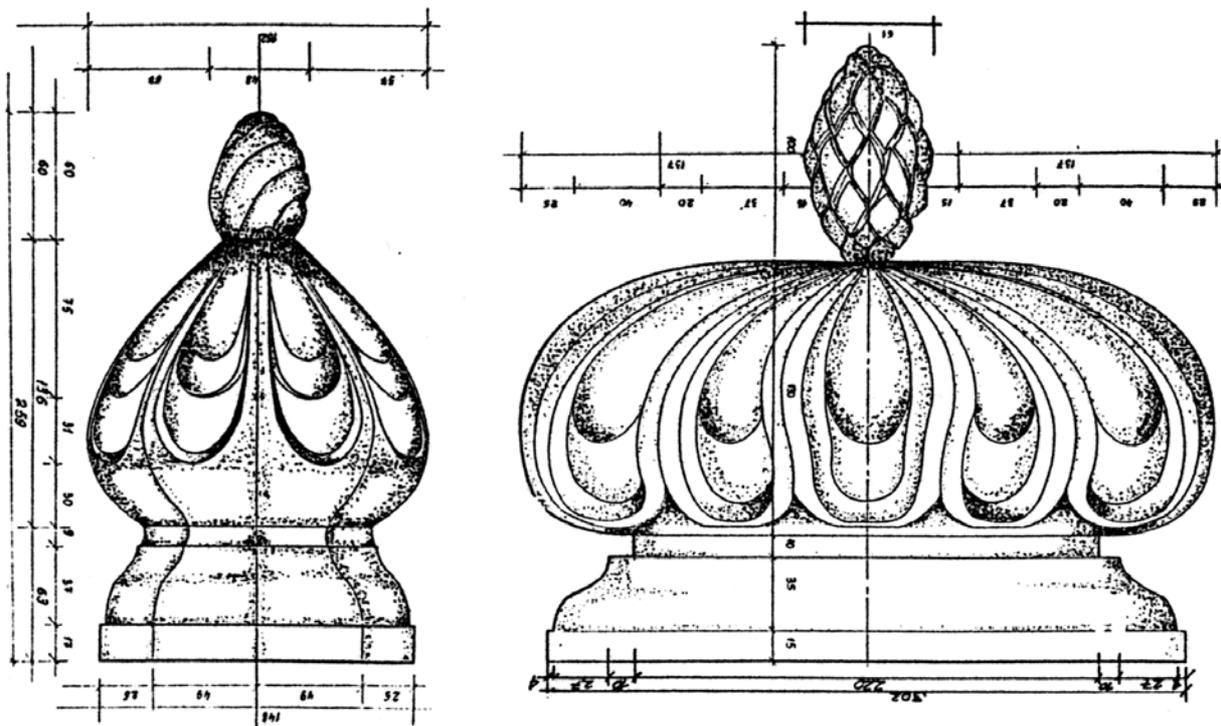

Рис. 5. Різьблена білокам'яна колона міжвіконня приміщення другого тракту другого поверху найстарішого монастирського корпусу. Обміри і креслення Кісіль Марії

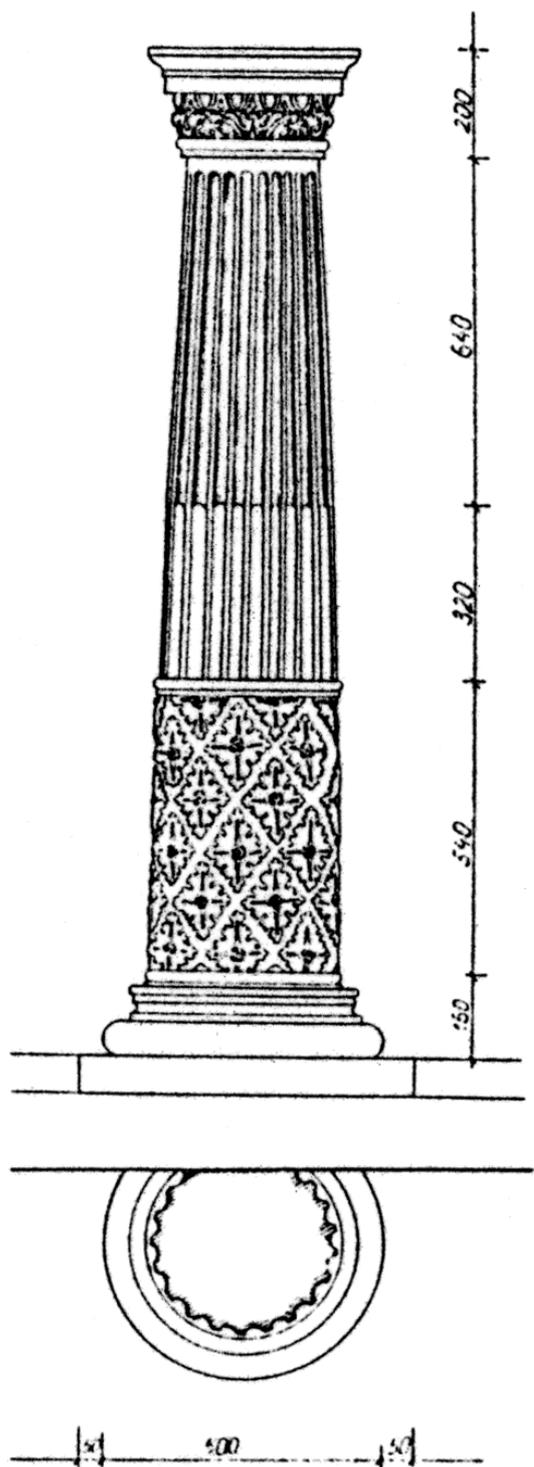

Рис. 6. Різьблена білокам'яна колона міжвіконня приміщення другого тракту першого поверху найстарішого монастирського корпусу. Зарисовки відкритих фрагментів і теоретична реконструкція вигляду приміщення Козьякова Сергія

Такий варіант декорування широко розповсюджений в архітектурі міщанської будинків Львова [15], а також деяких міст Малопольщі, таких як Краків, Ярослав, Замостя [16]. Аналогічна колона з канелюрами, заповненими в нижній частині валиками і з ромбічними квітковими розетами на базі збереглась у будинку на вул.Ставропігійській, 9*.

* цей факт встановила Бик Ірина

Повідомлень про такий декор в інших монастирях немає, і мабуть, це – єдиний унікальний приклад. Можливі дві версії щодо появи його в Бенедиктинках. Перша версія: при формуванні монастирського комплексу використаний був існуючий до того житловий будинок, адже монастир не виник на пустому місці Краківського передмістя Львова, а для розбудови обителі викуплено було кілька ділянок, можливо, з капітальною забудовою, і є повідомлення в літературі про те, що тут знаходився колись будинок родини Гербуртів [17]. Для з'ясування правдивості висловленої версії потрібно закласти низку зондажів, але і вони, напевно, не дадуть однозначної відповіді. Друга версія: це – монастирський корпус, побудований на першому етапі будівництва, тобто до 1623 року за можливою участю Павла Римлянина, оскільки простежена подібність в декорі холу-сіней Массарівської кам'яниці на пл. Ринок, 14 та галереї Успенської церкви. Але можливий і такий варіант, що Павло Римлянин займався будівництвом кам'яниці для родини Гербуртів наприкінці XVI століття, а згодом – реконструкцією і пристосуванням її для потреб монахинь-бенедиктинок.

Цікаво ще те, що згадані канелюровані підп'ятники та колони міжвіконня знаходяться в другому тракті приміщень найстарішого монастирського корпусу, на першому та другому поверхах. Висота ж приміщень першого тракту першого поверху є більша, ніж висота приміщень другого тракту. Цю обставину добре видно на планах другого поверху: всюди, де є входи в приміщення першого тракту з боку другого тракту, є східці. Сам по собі цей факт може вказувати на те, що приміщення першого та другого трактів зводились неодноразово, а враховуючи наявність пишного декору в приміщеннях другого тракту – на те, що на першій фазі будівництва були споруджені приміщення другого тракту, а згодом – першого тракту. Іншими словами, до існуючої вже будівлі, яка мала пишний різьблений в камені декор, який загалом характерний для міщанських будинків, прибудовано було спереду ще триаркову вхідну лоджію та одне приміщення праворуч від неї на першому поверсі, а також два приміщення над ними на другому поверсі, формуючи таким чином чільний фасад монастирського корпусу. Шкода тільки, що не було можливості зробити зондаж цегляної кладки у місці стикування стінових конструкцій першого та другого трактів, аби однозначно переконатись в відсутності перев'язки між ними.

В декоруванні іншої частини “ренесансного” корпусу монастиря застосовано такі мотиви, як виділення ребер склепіння профільованими гуртами, в місцях перетину гуртів - різьблені в білому камені квіткові розети та ангельські голівки (рис. 7). Саме так прикрашені хрестові склепіння коридору першого та другого поверхів, склепіння холу перед трапезною на другому поверсі, а також холу в західному кінці коридору. Аналогічно вирішене склепіння холу і хрестові склепіння коридорів на третьому поверсі, тільки зі скромнішим вистроєм, без декорування розетами і ангельськими голівками. У великій трапезній на 2-му поверсі три прясла хрестового склепіння декоровані сталактитовими квітковими розетами. Прикрашає інтер'єр цієї трапезної білокам'яний різьблений портал, який в процесі ремонтних робіт у 1998 році зачищений від численних шарів олійної фарби (рис. 8). Виявлено, що кам'яний стовп посередині холу-сіней перед трапезною викладений з тесаних блоків білого каменю. Так само з тесаних блоків білого каменю виконані всі простінки у трапезній та холі-сінях, на які спираються профільовані підп'ятники склепінь. Це ж стосується і простінків холу-сіней на третьому поверсі. Оскільки ця частина монастирського корпусу, прибудована до північної та західної стіни костелу, має ренесансний вистрій, то є всі підстави для віднесення часу її спорудження до другого будівельного періоду в розбудові монастиря, тобто після 1623 року. Маньєристичні мотиви присутні тут в оздобленні ангельськими голівками.

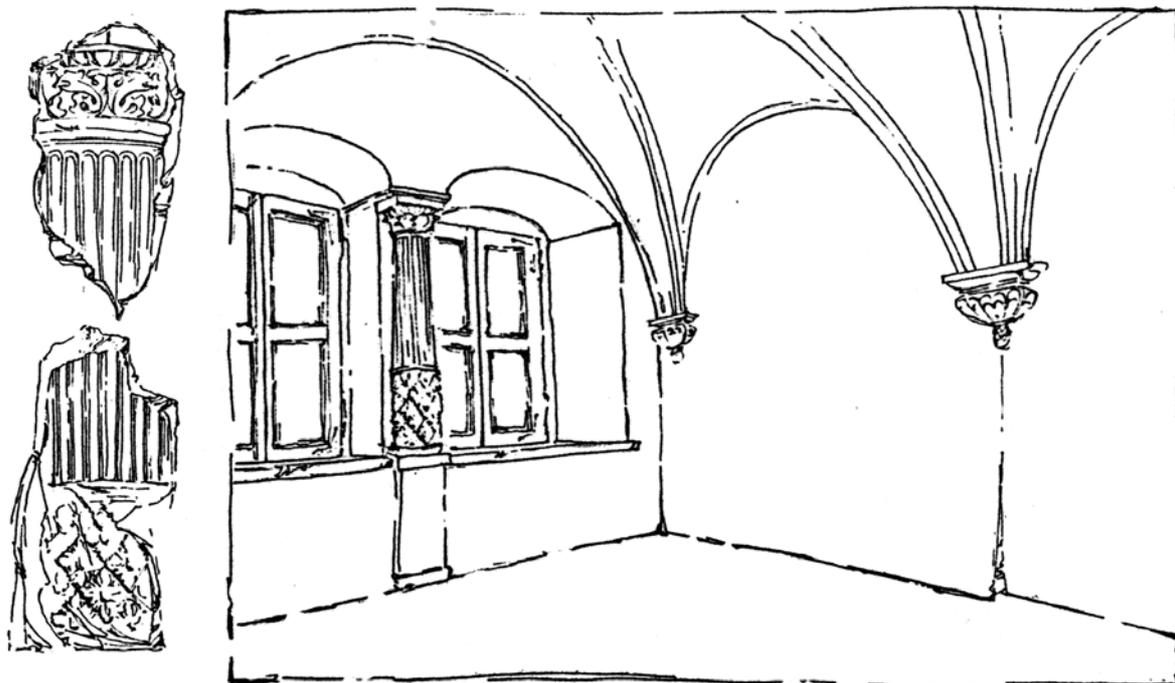

Рис. 7. Приклади білокам'яних розет приміщень північного корпусу (всього зафіксовано 19 варіантів в приміщеннях, які були на той час доступними). Обміри і креслення Кісіль Марії

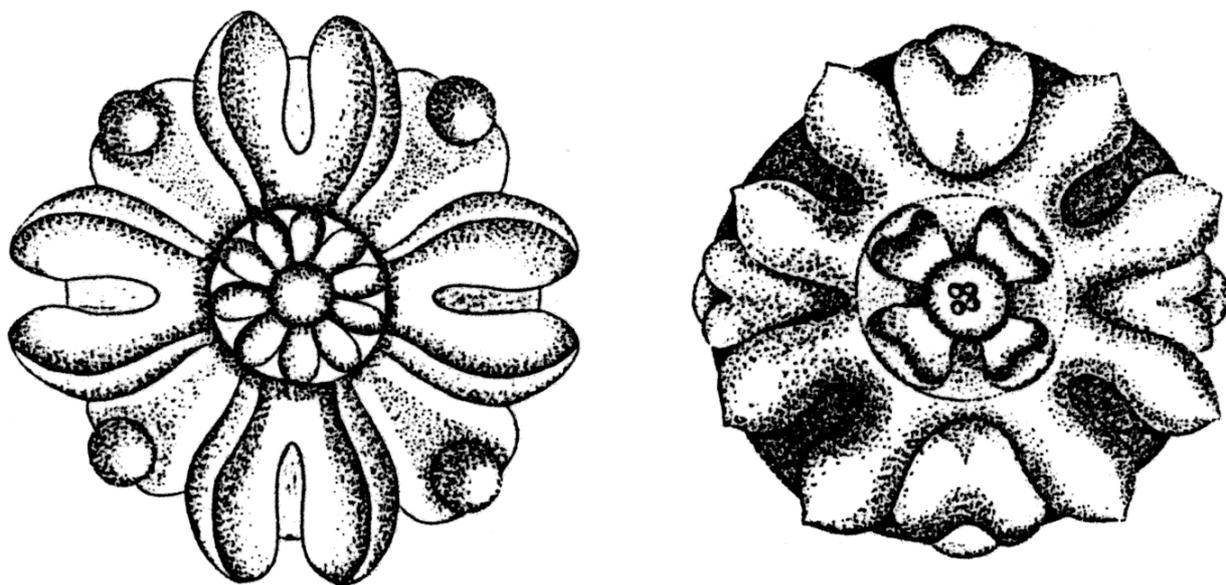
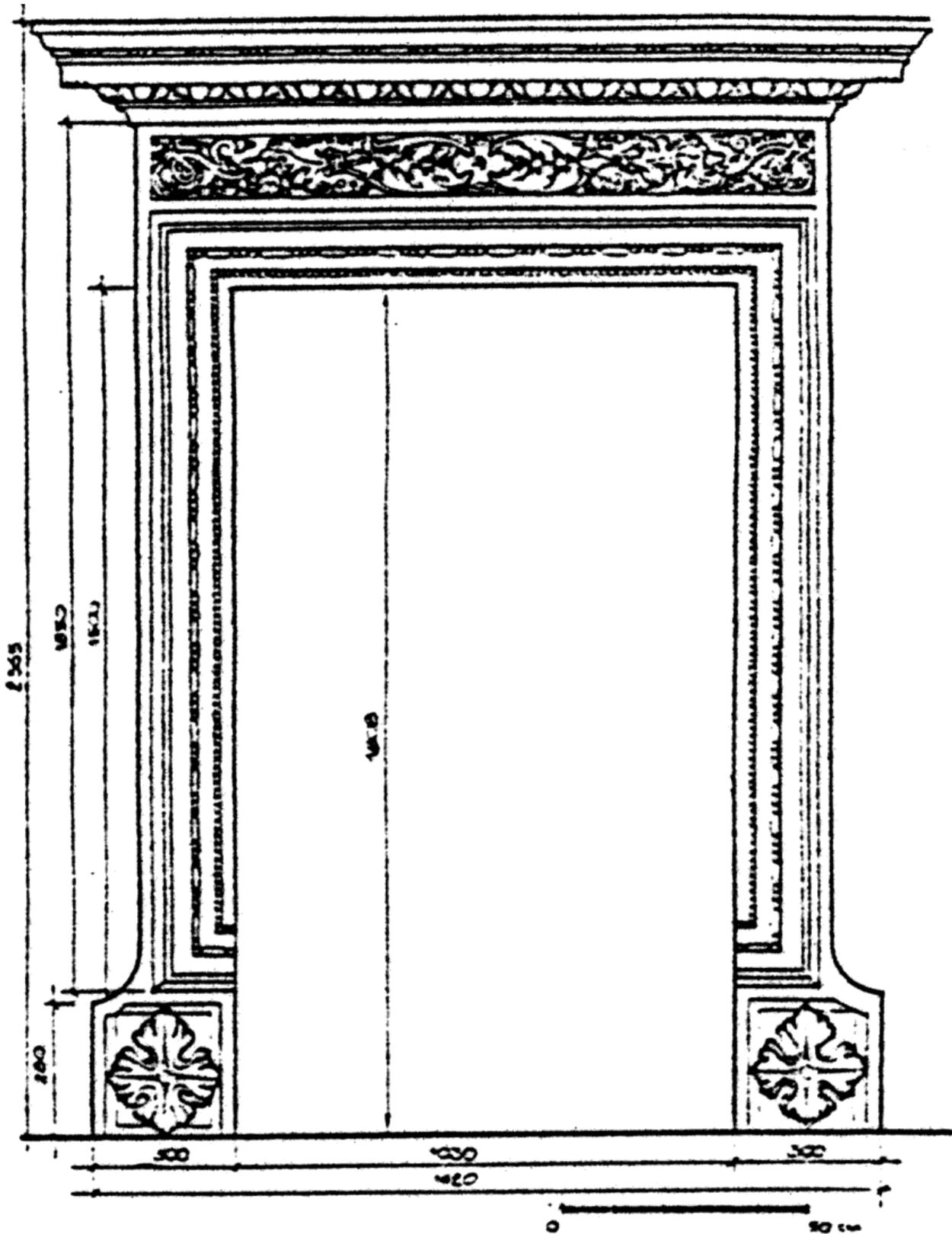

Рис. 8. Білокам'яний різьблений портал у великій трапезній північного корпусу. Обміри і креслення О. Сухорольської і О. Лисенко

Подібний спосіб декорування склепінь профільованими гуртами виявлено ще в одній прибудові, яка примикає зі сходу до найстарішого корпусу з триарковою лоджією. Час побудови її також слід відносити до XVII століття. В одному з приміщень першого поверху цієї прибудови виявлено ліпнину в стилі рококо, яка прикрашає стіни і склепіння. До речі,

повідомлень про неї також немає у звіті групи реставраторів під керівництвом Г. Новаківської [18]. Під час натурального обстеження виявлено різьблену балочну стелю у коридорі другого поверху, який сполучає двоповерховий корпус з триарковою лоджією та корпус, споруджений після пожежі 1623 р.

Підводячи підсумки натурального обстеження, можна констатувати, що складний комплекс споруд монастиря бенедиктинок має багато фаз чи періодів будівництва, починаючи від кінця XVI ст., кінчаючи 1935 роком. Виразні ренесансні елементи, які характерні для львівського будівництва кінця XVI ст., мають приміщення другого тракту найстарішого монастирського корпусу, які вірогідно зведені за участю Павла Римлянина. До цих приміщень була добудована передня частина з триарковою лоджією. Після пожежі 1623 року монастирський корпус розбудовувався в північно-західному напрямі, довкола споруди костелу Всіх Святих. Виконана вона в ренесансно-маньєристичному дусі, має декорування у вигляді квіткових розет та гуртів на склепіннях. Тоді ж було побудовано трапезну на другому поверсі та хол біля неї, склепіння якого спираються на один стовп. У XVII ст. також побудовано двоповерховий корпус на схід від найстарішої частини. В ренесансно-маньєристичному дусі побудований і корпус у центральному подвір'ї, розташований ліворуч від вхідної брами.

1. Łoziński W. *Sztuka lwowska w XVI i XVII wieku: Architektura i rzeźba*. Lwów: nakładem księgarni H. Altenberga, 1898. S. 66-70; Вуйцик В.С. *Державний історико-архітектурний заповідник у Львові*. Львів: 1991. С.13-14; *Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР / Ил. справ.-каталог. В 4-х т. Редкол.: Н.Л.Жариков (гл. ред.) и др. К.: 1983. Т.3. Львовская область. 1985. С. 10-11; Львів: Туристичний путівник. Львів: 1999. С. 103. (текст Л.Онищенко). 2. Архів інституту Укрзахідпроектреставрація, архів Управління охорони історичного середовища. Монастир бенедиктинок у Львові. Част.1. Паспортизація пам'ятки, том I-IV "Інвентаризація пам'ятки", Т. 1-4 "Фото архівних документів", том 2 "Схематичні обміри комплексу". Львів, 1980. 3. Chanas R., Czerwiński J. *Lwów. Przewodnik. Wrocław-Warszawa-Kraków: Ossolineum, 1992. S.101; Львів: Туристичний путівник. Львів: Центр Європи, 1999. С.103. Kaczorowski B. *Zabytki starego Lwowa.-Warszawa: Oficyna wydawnicza, 1990.- S. 134. 4. Вуйцик В.С. Зодчий Павло Римлянин // Жовтень, 1982. № 8. С. 100; Łoziński W. *Sztuka lwowska w XVI i XVII wieku: Architektura i rzeźba. – Lwów: nakładem księgarni H. Altenberga, 1898. S. 66-70. 5. Chanas R., Czerwiński J. Lwów. Przewodnik. Wrocław-Warszawa-Kraków: Ossolineum, 1992. S.101; Львів: Туристичний путівник... С.103. 6. Chanas R., Czerwiński J. Lwów...S.101. 7. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі ЦДІАУ у м.Львові), фонд 742, опис 1, справа 870 а. 8. План Львова Юзефа Даниеля фон Губера.- Військової архів у Відні (Kriegsarchiv). Опублікований в: Czerner O. *Lwow na dawnej ruscinie i planie. Wrocław, 1997. П.10. 9. Пернер Ф. Вид Львова – столиці королівства Галичини і Володимирії: Естамп. Відень 1772. Мідерит. Колекція графіки Львівської наукової бібліотеки АНУ ім. В.Стефаника, інв. № 902; колекція графіки Львівського історичного музею інв. № 4407. 10. Ауер К. Монастир і костел бенедиктинок у Львові: Естамп. Львів, 1837. Літографія. Колекція графіки Львівської наукової бібліотеки АН України ім. В.Стефаника, інв. № 990. 11. ЦДІАУ у м. Львові, фонд 186, опис 8, справа 629 (М 1: 1440), справа 630 (М 1:2880. 12. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), фонд 2, опис 4, справа 1222. С.1,2, ДАЛО, фонд 2, опис 1, справа 645. 145 с. 13. Вуйцик В.С. *Державний історико-архітектурний заповідник у Львові*. Львів: 1991. С.13-14. 14. Предко О. *Застосування ордеру у кам'яницях ХVI-ХУІІст.******

на пл.Ринок у Львові. Магістерська робота виконана під керівництвом М. Бевза, К. Присяжного, А. Мартинюк. Рукопис, кафедра РРАК НУ"ЛП", 1998. 15. Предко О. Застосування ордеру в житлових будинках Львова XVI-XVIIIст. // Вісник "Архітектура" ДУ"ЛП". Львів: вид. ДУ"ЛП", 1999, № 375. С.225-229; Ордер у житловій архітектурі Львова і Замостя XVI-XVIIIст. // Вісник "Архітектура" НУ"ЛП". Львів, вид. НУ"ЛП", 2000, № 410. С. 120-127. 16. Frazik J.T. Małopolskie kamienice mieszczańskie w średniowieczu i w okresie renesansu // II międzynarodowe sympozjum konserwacji zabytków architektury i urbanistyki, Kraków, 1984. Kraków, 1988. S.144-145. Frazik J.T. Kamienice mieszczańskie w Małopolsce do połowy XVII wieku // Kwartalnik architektury i urbanistyki. Warszawa, PWN, 1985, t.XXX, zeszyt. 2. S. 65-73. Мартинюк А. Ренесансні міщанські будинки Львова та Жовкви в контексті практики забудови міст Європи // Вісник НУ "ЛП" "Архітектура". Львів, НУ "ЛП", 2000, № 410. С. 107-113. 17. Zubrzycki J.S. Sklepienia polskie z doby sredniowiecza i odrodzenia. Miejsce Piastowe, 1926. S. 163. 18. Новаківська Г., Амбіцький І., Носова Л. Монастир Бенедиктинок у Львові. Частина I. Паспортизація пам'ятки. Т. I-IV. Інвентаризація пам'ятки. Львів, 1980. (Архів інституту Укрзахідпроектреставрація, архів Управління охорони історичного середовища у Львові).